น้อยหน่าเครือ

ประวัติความเป็นมา

น้อยหน่าเครือ หรือน้อยหน่าป่า หรือซากรวยซา หรือสะกี๊ยสะ มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Kadsura* spp. เป็นไม้เถาเลื้อยจัดอยู่ในตระกูล *Schisandraceae* พบหาได้จากในป่าบนพื้นที่สูงทางภาคเหนือ เป็นพืชหายาก และเป็นพืชอนุรักษ์ในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จากการรายงานพืชชนิดนี้ของไทยที่ตีพิมพ์ในวารสาร Flora of Thailand (Chusir and Paritat, 1999) พบเพียงสายพันธุ์เดียวคือ *Kadsura ananosma* Kerr (หรือชื่อพ้อง *Kadsura coccinea* (Lem.) Smith.) ในประเทศไทย จากการสำรวจของคณะปฏิบัติงานวิทยาการ อพ.สธ. ภาคเหนือ เมื่อปี 2554

ที่มา: จุลสารสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ฉบับที่ 4 ปีที่ 22 กรกฎาคม - สิงหาคม พ.ศ. 2560

สายพันธุ์

1. *Kadsura acsmithii* - พบที่เกาะบอร์เนียว (Borneo) มีประเทศ 3 ประเทศอยู่ในเกาะบอร์เนียว คือ มาเลเซีย บรูไน อินโดนีเซีย ในทางภูมิศาสตร์ เกาะบอร์เนียวเป็นส่วนหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
2. *Kadsura angustifolia* - พบที่เขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง (Guangxi) เป็นเขตปกครองตนเองระดับจังหวัดตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศจีน มีเมืองเอกคือหนานหนิง และยังพบที่เวียดนาม
3. *Kadsura borneensis* - พบที่รัฐซาบะฮ์ (Sabah) ประเทศมาเลเซีย
4. *Kadsura celebica* - พบที่เกาะซูลาเวซี (Sulawesi)
5. *Kadsura coccinea* - พบที่จีน ไทย และอินโดจีน (Indochina)
6. *Kadsura heteroclita* - พบที่จีน อนุทวีปอินเดีย (Indian Subcontinent) อินโดจีน (Indochina) เกาะบอร์เนียว (Borneo) และเกาะสุมาตรา (Sumatra)
7. *Kadsura induta* - พบที่มณฑลยูนนาน (Yunnan) เขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง (Guangxi) และเวียดนาม
8. *Kadsura japonica* - พบที่ญี่ปุ่น เกาหลี หมู่เกาะนันเซ (Nansei-shoto) ในประเทศญี่ปุ่น และไต้หวัน

9. *Kadsura lanceolata* - พบที่มาเลเซีย เกาะบอร์เนียว (Borneo) เกาะสุมาตรา (Sumatra) เกาะซูลาเวซี (Sulawesi) และจังหวัดมาลูกู (Maluku) จังหวัดของประเทศอินโดนีเซีย
10. *Kadsura longipedunculata* - พบที่จีน
11. *Kadsura marmorata* - พบที่เกาะบอร์เนียว (Borneo) และฟิลิปปินส์
12. *Kadsura oblongifolia* - พบที่เขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง (Guangxi) มณฑลกวางตุ้ง (Guangdong) และมณฑลไหหลำ (Hainan)
13. *Kadsura philippinensis* - พบที่ฟิลิปปินส์
14. *Kadsura renchangiana* - พบที่เขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง (Guangxi)
15. *Kadsura scandens* - พบที่มาเลเซียตะวันตก เกาะสุมาตรา (Sumatra) เกาะชวา (Java) และบาหลี (Bali)
16. *Kadsura verrucosa* - พบที่ลาว เวียดนาม มาเลเซียตะวันตก เกาะสุมาตรา (Sumatra) และเกาะชวา (Java)

ลักษณะ

ผลน้อยหน่าเครือจะมีขนาดค่อนข้างใหญ่ หนักประมาณ 1-2 กิโลกรัม มีสีสันสวยงาม รูปร่างของผลและกลิ่นคล้ายน้อยหน่า ผลสุกสามารถรับประทานเป็นผลไม้ได้ โดยเนื้อผลสุกจะมีรสชาติหวาน หรือหวานอมเปรี้ยวขึ้นอยู่กับสายพันธุ์

การนำไปใช้

มีรายงานการวิจัยเกี่ยวกับการบริโภคน้อยหน่าเครือของ Sun *et al*. (2011) พบว่าน้อยหน่าเครือสายพันธุ์ *Kadsura coccinea* มีคุณค่าทางสารอาหาร และมีสารยับยั้งอนุมูลอิสระสูง โดยเฉพาะสารประกอบฟีนอลซึ่งมีอยู่ในปริมาณที่สูง และมีปริมาณไขมันมากกว่าองุ่น แอปเปิล และกล้วย ประกอบกับน้อยหน่าเครือเป็นผลไม้ที่มีปริมาณของเหลวมาก จึงมักจะมีการนำน้อยหน่าเครือมาแปรรูปเป็นน้ำผลไม้และไวน์เป็นส่วนใหญ่ ในประเทศจีนยังนำน้อยหน่าเครือมาใช้เป็นสมุนไพร โดยใช้ส่วนเถาและราก ช่วยแก้ในเรื่องของโรคทางเดินอาหาร และไขข้ออักเสบ อีกทั้งปัจจุบันยังพบด้วยว่าน้อยหน่าเครือเป็นยาที่ทรงคุณค่าในการป้องกันเนื้องอก ช่วยต้านเชื้อ HIV และไวรัสตับอักเสบ

ที่มา: ชีราวัฒน์ อภิธนัง. 2559. ผลของอุณหภูมิและเวลาในการให้ความร้อนต่อคุณภาพทางเคมีของน้ำน้อยหน่าเครือ. การประชุมวิชาการงานเกษตรนเรศวร ครั้งที่ 14 (1): 293-298.

การวิเคราะห์ทดสอบองค์ประกอบและสารอาหารที่สำคัญในผลน้อยหน่าเครือ

กรมวิทยาศาสตร์บริการ ได้ร่วมมือในการดำเนินงานทดสอบตัวอย่างผลน้อยหน่าเครือจากพื้นที่ปลูกในเขตภาคเหนือ เพื่อจัดทำข้อมูลทางวิชาการเพื่อการอนุรักษ์ วิจัย พัฒนาสายพันธุ์และใช้ประโยชน์ต่อไปในอนาคต ปัจจุบันได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลการทดสอบหาองค์ประกอบของผลน้อยหน่าเครือจากโครงการ อพ.สธ. จากแหล่งปลูกในเขตจังหวัดภาคเหนือ โดยมีรายการทดสอบทั้งหมดดังนี้ คือ ความชื้น ไขมัน โปรตีน กาก เถ้า คาร์โบไฮเดรต ค่าพลังงานความร้อน เบตา-คาโรทีน วิตามินบี 1 วิตามินบี 2 วิตามินซี วิตามินอี น้ำตาลฟรักโทส น้ำตาลกลูโคส แคลเซียม โซเดียม โพแทสเซียม ฟอสฟอรัส เหล็ก แมกนีเซียม สังกะสี ตะกั่ว และปรอท (ดังตารางที่ 1) ซึ่งโครงการ อพ.สธ. จะนำข้อมูลทางด้านคุณค่าทางโภชนาการ และองค์ประกอบ ปริมาณสารอาหารในผลน้อยหน่าเครือ ไปใช้ในการอนุรักษ์ วิจัย ส่งเสริมการปลูก พัฒนาสายพันธุ์ และใช้ประโยชน์ต่อไปในอนาคต

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ และสารอาหารที่สำคัญในผลน้อยหน่าเครือ

รายการทดสอบ	หน่วย	ผลการทดสอบ
ความชื้น	ร้อยละ	86.4 - 92.4
ไขมัน	ร้อยละ	0.3 - 1.4
โปรตีน	ร้อยละ	0.3 - 1.2
กาก	ร้อยละ	1.2 - 2.6
เถ้า	ร้อยละ	0.3 - 2.2
คาร์โบไฮเดรต	ร้อยละ	2.4 - 9.0
ค่าพลังงานความร้อน	กิโลแคลอรี/100กรัม	25.9 - 48.5
แมกนีเซียม	มิลลิกรัม/100กรัม	10.4 - 18.8
สังกะสี	มิลลิกรัม/100กรัม	ไม่พบ - 0.2
ตะกั่ว	มิลลิกรัม/กิโลกรัม	ไม่พบ
ปรอท	มิลลิกรัม/กิโลกรัม	ไม่พบ
เบตา-คาโรทีน	หน่วยสากล/100 กรัม	22.0 - 159.2
วิตามินบี 1	ไมโครกรัม/100 กรัม	25.8 - 75.9
วิตามินบี 2	ไมโครกรัม/100 กรัม	8.8 - 38.6
วิตามินซี	มิลลิกรัม/100 กรัม	ไม่พบ

รายการทดสอบ	หน่วย	ผลการทดสอบ
วิตามินอี	มิลลิกรัม/100 กรัม	ไม่พบ
เหล็ก	มิลลิกรัม/100 กรัม	0.2 - 1.7
แคลเซียม	มิลลิกรัม/100 กรัม	5.9 - 26.7
โซเดียม	มิลลิกรัม/100 กรัม	1.0 - 1.7
โพแทสเซียม	มิลลิกรัม/100 กรัม	145.0 - 358.5
ฟอสฟอรัส	มิลลิกรัม/100 กรัม	5.7 - 20.5
ฟรักโทส	ร้อยละ	0.8 - 2.4
กลูโคส	ร้อยละ	0.0 - 1.5

ที่มา : กรมวิทยาศาสตร์บริการ

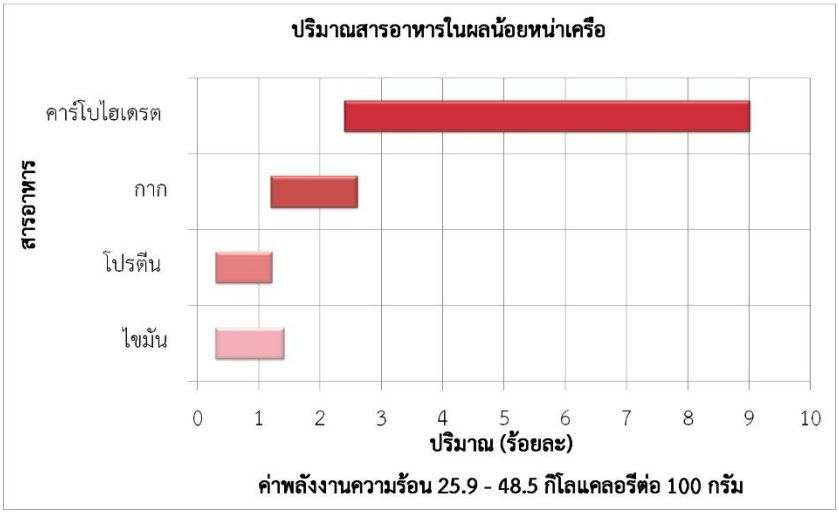

A

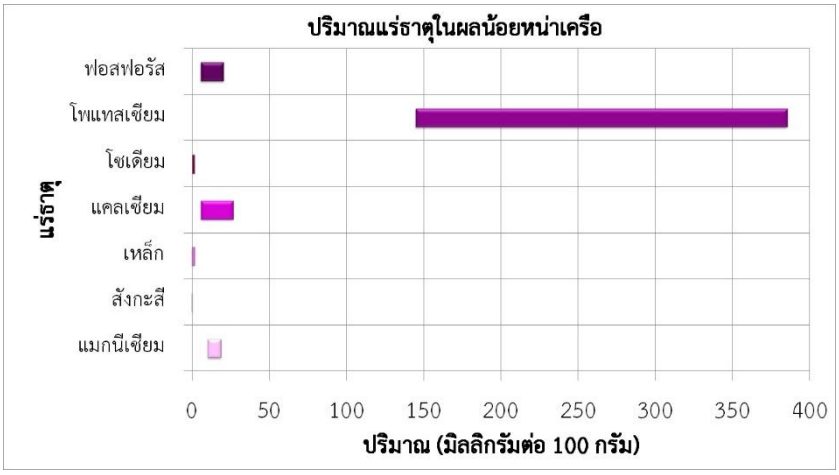

B

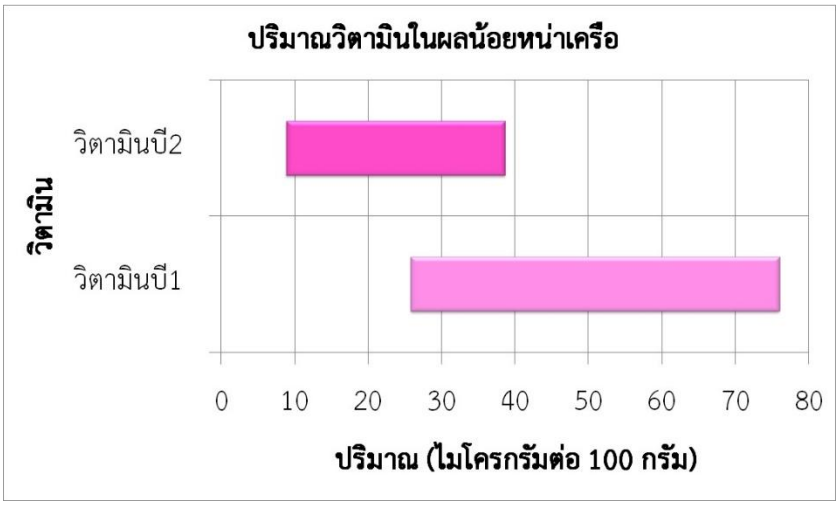

C

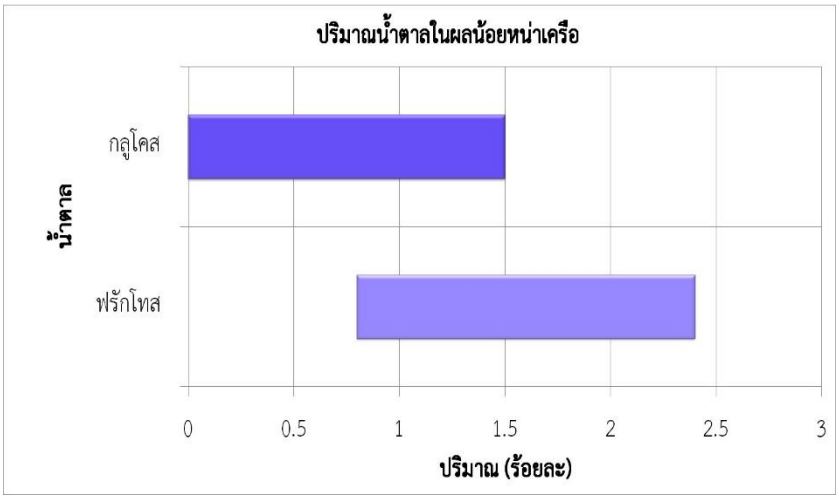

D

รูปที่ 1 ปริมาณสารอาหารในน้อยหน่าเครือ สารอาหาร (A) แร่ธาตุ (B) วิตามิน (C) และน้ำตาล (D) ตามลำดับ